

*Гуманітарні проблеми соціально-економічного розвитку країни у контексті
європейської інтеграції*

системи, фінансовими та науковими установами та, відповідно, розробку ефективного механізму екологоорієнтованої продовольчої безпеки, зі створенням відповідних організаційно-економічних, технологічних, правових, управлінських передумов для вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Харічков С.К., Купінець Л.Є. Екологічна складова в системі національної продовольчої безпеки України // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. - К.: ІАЕ УААН, 2001. - С. 168- 172.
2. Лисецький А.С. Сільськогосподарський потенціал екологічно чистої продукції / А.С. Лисецький, Т.М. Білоусько, С.М. Осінський // Вісник Сумського державного аграрного університету. - Суми, 2001. - Вип. 2. - С. 53-55.
3. Царенко О.М. Теоретичні підвалини економічної відповідальності за якість продукції та довкілля в АПК // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. - К.: ІАЕ УААН, 2001. - С. 124- 130.
4. Саблук П. Государственное регулирование аграрного рынка Украины [Текст] / П.Саблук // АПК: экономика, управление. - 2006. - №4. - С. 35-36.

УДК [502:008] - 057.87+502.5
(477.82 - 751.2)

О.А. Караїм,

Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ В АСПЕКТІ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ**

Розглянуто актуальність екологічної культури молоді в контексті збереження ландшафтного різноманіття природоохоронних територій. Методом анкетування проведено дослідження знань, та поглядів нинішніх студентів на еколого-економічну проблематику конкретної природоохоронної території - Шацького національного природного парку, оскільки саме екологічна освіта є гарантом забезпечення раціонального й ефективного природокористування, відтворення природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки в цілому.

Формирование экологической культуры молодежи в аспекте сохранения ландшафтного разнообразия. Рассмотрены актуальность экологической культуры молодежи в контексте сохранения ландшафтного разнообразия природоохранных территорий. Методом анкетирования проведено исследование знаний, и взглядов нынешних студентов на эколого-экономическую проблематику конкретной природоохранной территории - Шацкого национального природного парка, поскольку именно экологическое образование является гарантом обеспечения рационального и эффективного природопользования, воспроизводства природных ресурсов, охраны окружающей среды и экологической безопасности в целом.

The formation of ecological culture among young people in terms of landscape diversity conservation. Considered the relevance of environmental youth culture in the context of landscape diversity conservation of protected areas. Of a questionnaire survey conducted knowledge, attitudes and current students on environmental and economic issues of particular protected area - Shatsky National Park, because environmental education is a guarantee of efficient and effective environmental management, restoration of natural resources, environmental protection and ecological safety in general.

Ключові слова: екологічна освіта, ландшафтне різноманіття, природоохоронна територія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Концепція сталого розвитку, яку прийнято 1992 р. у Ріо-де-Жанейро на міжнародному форумі "Навколишнє середовище та розвиток" , як обов'язкова для всіх держав і народів, за своєю суттю є програмою соціального та економічного розвитку людства, яка

враховує екологічні обмеження й охорону навколишнього середовища. Основою сталого розвитку виступає паритетність відносин у тріаді "людина - господарство - природа". Збалансований розвиток передбачає процес виживання та відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремо взятої людини в суспільстві, забезпечення її прав та свободи, збереження довкілля, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище й гармонізацію розвитку людини в природі [2].

Збільшення техногенного впливу на довкілля, антропогенного навантаження на ландшафти, нераціонального природокористування створюють негативні наслідки та можуть призвести до непоправних змін, пов'язаних із втратою балансу та рівноваги у просторових системах. У зв'язку з цим забезпечення екологічної безпеки є основною умовою ефективного функціонування даної системи, збереження ландшафтної цілісності та якісного життя людства загалом.

Досягнення даної мети в першу чергу залежить від екологічної освіти населення та його екологічно орієнтованого мислення.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Проблемам формування та використання еколого-економічних знань присвятили свої роботи такі науковці, як Б. Бурчинський, Б. Гаврилишин, Л. Гринів, М.І. Долішній [1], В.С. Кравців [2], В.І. Павлов [3], М.Ф. Реймерс, С. Харічков.

Формулювання цілей статті. Для вирішення еколого-економічних проблем сучасності все більшого значення набуває система екологічного управління, ефективність якої значно залежить від діяльності громадського природоохоронного руху та безпосередньої участі у ньому кожного громадянина. Тому метою даного дослідження є визначення рівня еколого-економічних знань молоді, їх екологічно орієнтованого мислення та бажання участі у конкретних природоохоронних заходах.

Матеріали і методи. Просторовим об'єктом дослідження вибрано Шацький національний природний парк. Оскільки майбутнє управління ландшафтами природоохоронних територій знаходитиметься в руках сьогоденної молоді, то в процесі дослідження використано знання та мислення студентства. Для цього обрана методика анкетного опитування, що широко використовується у різноманітних соціологічних дослідженнях. З цією метою розроблено анкету "Еколого-економічна культура молоді", яка складалась з трьох блоків: знання та розуміння молоддю термінології, особисте ставлення до проблем екології, та думка щодо еколого-економічної діяльності на території Шацького національного природного парку. Кожен із респондентів отримавши текст анкети, відповідав на запитання відкритого типу, та обирав одну із альтернативних відповідей у питаннях закритого типу. Анкетування здійснювалось анонімно.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У анкетуванні взяло участь 110 респондентів.

Активність молоді у питаннях природоохоронної діяльності в значній мірі залежить від рівня її екологічної культури. "Екологія", "природоохоронна територія" та інші поняття молодь може чути у засобах масової інформації, у повсякденному спілкуванні, але як кожен їх розуміє, у чому їх сутність? Тому у перших запитаннях респонденти повинні були дати визначення термінів.

Отже, на запитання "Що означає термін "Екологія" ?" (рис. 1) лише 27% респондентів дали правильну та повну відповідь, причому 26% - це студенти екологічних спеціальностей і лише 1% економісти, 41% опитуваних дали правильну але неповну відповідь (30% - екологи, 11% - економісти), у 16% відсотків - відповідь частково правильна, 2% - дали неправильну відповідь, 14% респондентів на дане запитання відповіді не дали.

На друге запитання " Що означає термін " Природоохоронна територія " ?" (рис. 2), повну та правильну відповідь дали 6% (лише студенти екологічних спеціальностей), правильну, але неповну відповідь дали 49% респондентів (із них 34% - екологи, 15% - економісти), 20% респондентів відповіли частково правильно, 2% - неправильно, 23% - на дане питання не відповіли.

У наступному відкритому питанні (рис. 3) студентам було запропоновано пояснити своє розуміння віри академіка А.Д. Сахарова у те, що: «Людство знайде розумне розв'язання складного завдання - здійснення грандіозного, необхідного і неминучого прогресу із збереженням людського в людині і природного в природі»? Повне і правильне пояснення дали 15% респондентів, також 15% дали правильну, але неповну відповідь, 16% - даний вислів розуміють частково, 4% - цього не розуміють, 54% - відповіді не дали, що свідчить про те, що більшість опитуваних не змогла описати поєднання процитованих понять, або скористалась тим, що у деяких випадках комфортніше відмовитись від відповіді на відкрите питання, яке вимагає більших зусиль ніж альтернативне. Так, на питання про необхідність поєднання економічних та екологічних інтересів для блага майбутніх поколінь (рис. 4), переважна більшість - 92%, дала стверджувальну відповідь. Також, більша частина, 97% респондентів вважають, що економічний і соціальний розвиток регіону суттєво впливає на екологічну ситуацію даної території (рис. 5).

Важливо було дізнатись, заходи якого характеру, на думку сучасної молоді, можуть дати найбільший природоохоронний ефект?

Рис. 1. Що означає термін "Екологія" ?

Рис.2, Що означає термін "Природоохоронна територія" ?

Гуманітарні проблеми соціально-економічного розвитку країни у контексті
європейської інтеграції

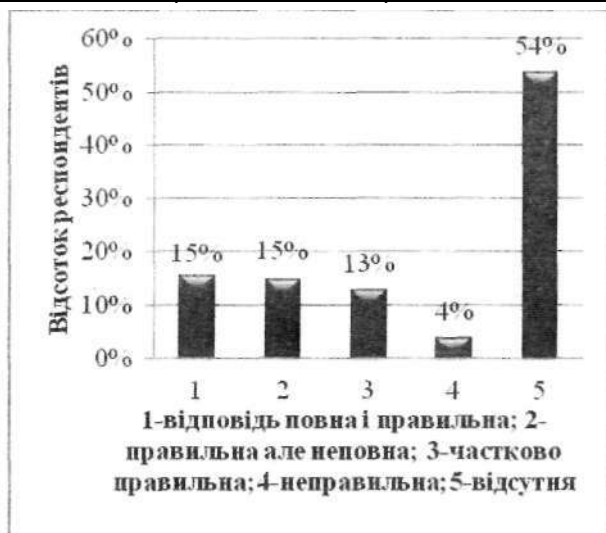

Рис. 3. Як ви розумієте віру академіка А.Д. Сахарова у те, що: «Людство знайде розумне розв'язання складного завдання - здійснення грандіозного, необхідного і неминучого прогресу із збереженням людського в людині і природного в природі»?

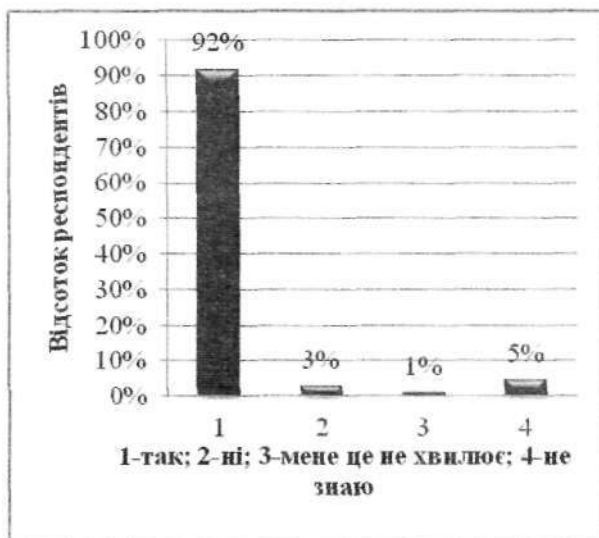

Рис. 4. Чи є необхідним поєднання економічних та екологічних інтересів для блага майбутніх поколінь?

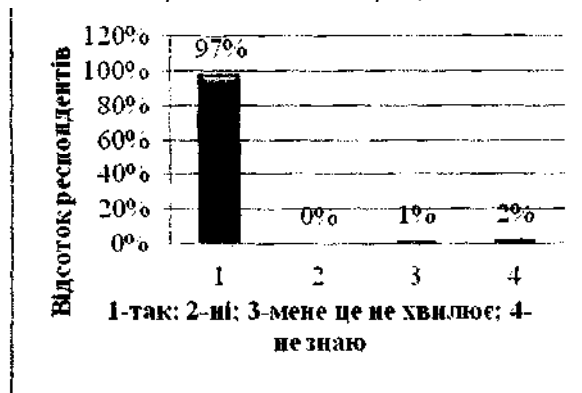

Рис. 5. Чи впливає економічний і соціальний розвиток регіону на екологічну ситуацію даної території?

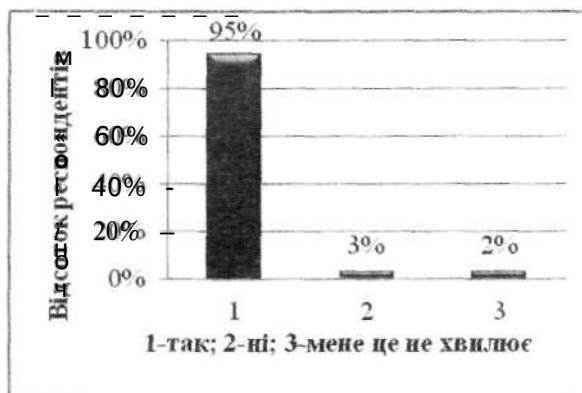

Рис. 6. Чи звертаєте Ви свою увагу на екологічні проблеми у засобах масової інформації?

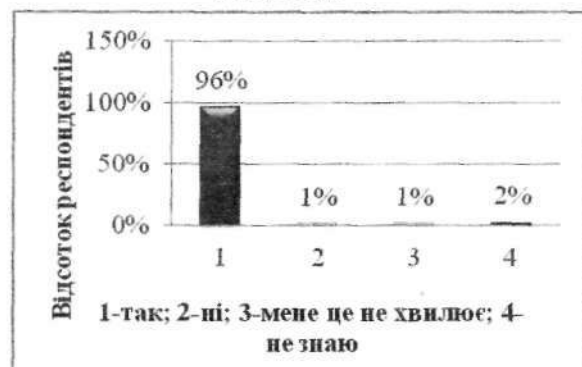

Рис. 7. Чи потребує молоде покоління освіти і виховання в екологічній сфері?

Гуманітарні проблеми соціально-економічного розвитку країни у контексті європейської інтеграції

Рис. 8. Що Вам відомо про щорічні екологічні акції на території ШНПП: "Марш парків" , "День довкілля" , "Зелений паросток майбутнього" , "Майбутнє лісу в твоїх руках" ?..

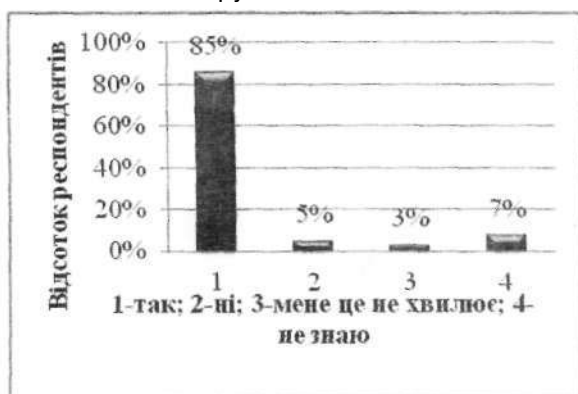

Рис. 9. Чи є доцільним створення на території ШНПП міжнародного туристичного центру екологічного спрямування?

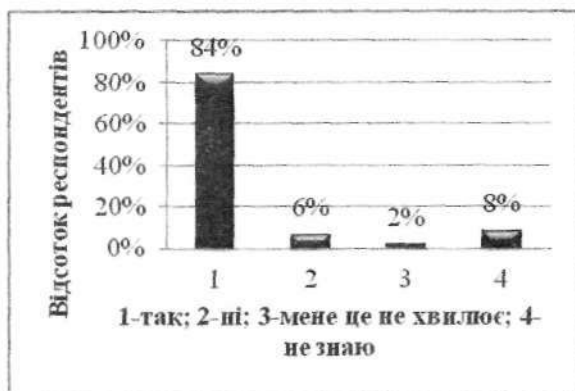

Рис. 10. Чи потрібно на базі природних ресурсів ШНПП створити міжнародний оздоровчий центр?

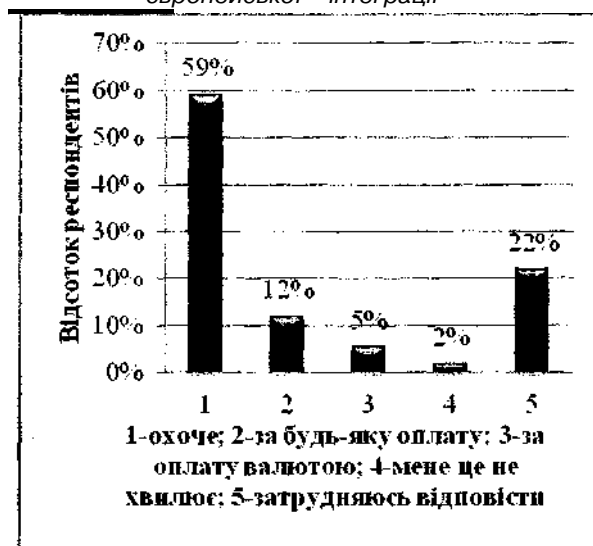

Рис. 11. Якби була можливість взяти участь у конкретних заходах природоохоронної діяльності ШНПП, чи погодилися б ви?

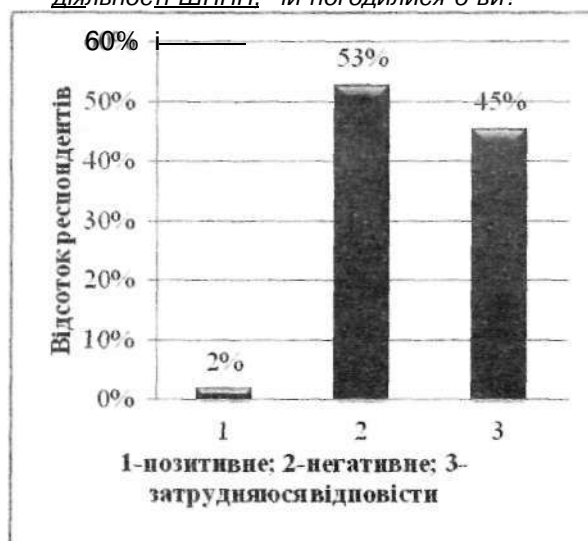

Рис. 12. Ваше ставлення до імовірних екологічних змін у межах Шацького національного природного парку, внаслідок розробки у Білорусії Хотиславського родовища крейди?

Так, 39% респондентів вважають найперспективнішим впровадження безвідходних технологій, 35% - віддають перевагу екологічній освіті, 13% - вбачають найбільший ефект у вдосконаленні природоохоронного законодавства, 11% - обрали економічні важелі природокористування, та 12% - відповіді на дане запитання не знають.

Не може не радувати, що на питання "Чи звертаєте ви свою увагу на екологічні проблеми у засобах масової інформації?" (рис. 6), відповідь "так" дали 95% опитуваних, 3% - уваги не звертають і 2% - це питання не хвилює. Також, 96% студентів дали стверджувальну відповідь на запитання "Чи потребує молоде покоління освіти і виховання в екологічній сфері?" (рис. 7).

Оскільки в анкетуванні брали участь лише студенти, які до цього були на території Шацького національного природного парку, і безпосередньо знайомі з його ландшафтними скарбами, то для дослідження особливо актуальними є питання третього блоку, які стосуються даної природоохоронної території.

Так у відповідь на питання про те, що молоді відомо про щорічні екологічні акції на території ШНПП: "Марш парків" , "День довкілля" , "Зелений паросток майбутнього" , "Майбутнє лісу в твоїх руках" ?..(рис. 8) отримано: 5% респондентів приймали у них участь, 39% - лише чули про такі акції, та 56% опитуваних, нажаль, нічого про це не знають.

Проте, якби була можливість взяти участь у конкретних заходах природоохоронної діяльності Шацького національного природного парку (рис. 11), то 59% респондентів охоче б на це погодилися, 12% - згодні за будь-яку оплату, 5% - за оплату валютою, 2% - це не хвилює та 22% опитуваних, на це питання відповісти затрудняються.

Практична більшість (85% респондентів) вважають що на території ШНПП доцільно створити міжнародний туристичний центр екологічного спрямування (рис. 9), 5% - цієї ідеї не підтримують, 3% - це не хвилює, 7% - з відповіддю не визначились. На думку 84% опитуваних на базі природних ресурсів ШНПП необхідно створення міжнародного оздоровчого центру (рис. 10), 6% - цього не схвалюють, 2% - дане питання не хвилює, 8% - на це питання не відповіли.

Щодо ставлення сучасної молоді до імовірних екологічних змін у межах Шацького НПП, внаслідок розробки у Білорусії Хотиславського родовища крейди (рис. 11), то 53% студентів проти цього, 45% - затрудняються відповісти, у зв'язку із недостатньою обізнаністю в даному питанні. Судячи з цього, можна стверджувати, що більшість молодого покоління усвідомлює важливість розв'язання екологічних проблем сучасності.

Висновки. Як показує проведене дослідження, студенти екологічних спеціальностей дали значно результативніші відповіді на відкриті питання екологічного спрямування, що в свою чергу підтверджує необхідність та активізацію розвитку екологічної освіти. Позитивним є бажання сучасної молоді брати безпосередню участь у природоохоронній діяльності, оскільки екологічні переконання особистості найефективніше формуються за активної участі у громадському природоохоронному русі, що тим самим зумовлює потребу впровадження дієвих методів екологічної освіти з одночасним поєднанням теоретичного навчання з практичною діяльністю.

Основною метою екологічної освіти є формування екологічно орієнтовано" мислення, а її результатом - екологічна культура молоді, що виступає пріоритетом на шляху до досягнення перспектив сталого розвитку країни.

Необхідним є підвищення рівня еколого-економічної освіти в Україні, що потребує розробки стратегії і тактики викладання екологічно орієнтованих дисциплін на засадах національної концепції екологічної освіти, оскільки принципи екологічної економіки сьогодні впроваджуються у світовому масштабі, бо вся наша планета є єдиною взаємозв'язаною і взаємозалежною еколого-економічною системою.

Список використаних джерел:

1. Долішній М.І. Екологічні імперативи глобалізації та ноосферна модель конструювання економіки майбутнього // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації (Щорічник наукових праць). Випуск XXVIII / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповід. Редактор академік НАН України М.І. Долішній / М.І. Долішній, Л.С. Гринів. - Львів, 2001 - 372 с.
2. Кравців В.С. Організація сталого природокористування та забезпечення екологічної безпеки в регіоні (на прикладі Волинської області) / В.С. Кравців // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. - РВВ "Вежа" , 2007. - №11,4.1: За матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. "Шацький національний природний парк: регіональні аспекти, шляхи та напрями розвитку" . - С. 25-27.
3. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) / В.І. Павлов. - Луцьк, Надстир'я, 2000. - 580 с.